

ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Навчально-науковий інститут економіки, управління, права та
інформаційних технологій
Кафедра публічного управління та адміністрування

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття ступеня вищої освіти
Магістр

на тему: **«Формування транспарентності регіональної системи освіти»**

Виконав: здобувач вищої освіти
за освітньою програмою Зв'язки з
громадськістю
Спеціальності 281 Публічне управління
та адміністрування
ступеня вищої освіти магістр
групи 1
Тараканов Олександр Іванович
Керівник: Мирна Ольга Володимирівна
Рецензент: Сохань Олександр

Полтава – 2024 року

ЗМІСТ

ВСТУП	9
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ТРАНСПАРЕНТНОСТІ ПРИ ФОРМУВАННІ РЕГІОНАЛЬНОЇ СИСТЕМИ ОСВІТИ	12
1.1. Сутність принципу прозорості у діяльності організацій регіональної системи освіти	12
1.2. Прозорість як вимога до діяльності організацій регіональної системи освіти	17
Висновки до розділу 1	20
РОЗДІЛ 2. АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ПРИНЦИПУ ТРАНСПАРЕНТНОСТІ У ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІЗАЦІЙ РЕГІОНАЛЬНОЇ СИСТЕМИ ОСВІТИ	22
2.1. Ознаки та особливості принципу прозорості у діяльності організацій регіональної системи освіти	22
2.2. Форми та напрями реалізації принципу прозорості у діяльності організацій регіональної системи освіти	27
Висновки до розділу 2	34
РОЗДІЛ 3. РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПУ ТРАНСПАРЕНТНОСТІ У СФЕРІ ОСВІТИ	36
3.1. Принцип прозорості у сфері освіти: електронна система	36
3.2. Удосконалення підходу до фінансування регіональної системи освіти на засадах прозорості	45
Висновки до розділу 3	53
ВИСНОВКИ	54
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	56
ДОДАТКИ	63

ВСТУП

Актуальність теми. Реформування регіональної системи освіти, організаційних основ, форм, методів діяльності закладів освіти є питанням, яке досліджується науковцями з метою забезпечення достойного життя населення України з дотриманням демократичних стандартів розвитку суспільства, підтримання рівня освіченості громадян, інших основ публічного устрою. Підтримання нульової толерантності до корупційних явищ, а також втілення новітніх підходів до адміністрування організацій регіональної системи освіти вимагає транспарентності їх діяльності.

Транспарентна модель публічного управління передбачає дотримання засад доступу до публічної інформації – як однієї з найбільших цінностей управління публічними процесами – і сприяє якісній співпраці закладів освіти і суспільства. Від якісного організаційно-правового забезпечення реалізації принципу транспарентності залежить рівень довіри споживачів освітніх послуг до професіоналів закладів освіти. Тому проблематика формування транспарентності регіональної системи освіти є актуальною.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконане в межах тем науково-дослідної роботи ПДАУ: «Формування ефективної системи публічного управління в Україні» (0117U003104); «Побудова транспарентної системи управління публічними фінансами в Україні» (0123U101587).

Мета і завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є подальша розробка концепції інформаційного забезпечення формування транспарентності системи освіти Полтавщини та напрацювання пулу теоретичних і практичних рекомендацій.

Мета дослідження зумовила такі завдання:

з'ясувати сутність явища транспарентності у діяльності закладів освіти;
з'ясувати зміст транспарентності як вимоги до діяльності закладів освіти;

проаналізувати ознаки та особливості принципу прозорості в діяльності закладів освіти;

розкрити зміст форм та напрямів реалізації принципу прозорості в діяльності закладів освіти;

охарактеризувати принцип прозорості у діяльності закладів освіти: е- система;

удосконалити підхід до фінансування регіональної системи освіти на засадах прозорості.

Об'єктом даного дослідження є суспільні відносини, які виникають в діяльності закладів освіти.

Предметом дослідження є концептуальні основи адміністративно-організаційного забезпечення дотримання принципу прозорості в діяльності закладів освіти на регіональному рівні.

Методи досліджень. Для проведення дослідження у кваліфікаційній роботі було використано такі методи: семантичний для опису особливості терміну «прозорість», статистичний для аналізу освітніх субвенцій з державного до місцевих бюджетів, системно-структурного аналізу (для виокремлення класифікаційних ознак ризиків, аналізу офіційних сайтів організацій регіональної системи освіти).

Інформаційна база. Дослідженню проблеми адміністративно-управлінського забезпечення засад принципу прозорості присвячені праці таких вчених, як: О. Бабінова, Ю. Бистрова, В. Пилаєва, Г. Теращука, та ін. Незважаючи на сучасний доробок з даної управлінської проблематики, потребують подальшого дослідження питання актуалізації дотримання принципу прозорості у діяльності закладів освіти.

Інформаційною базою виступали енциклопедії, підручники, навчальні і практичні посібники, нормативно-правові документи, відкриті дані освітніх порталів України, інформаційне наповнення офіційних сайтів закладів освіти Полтавщини, відкриті дані Департаменту освіти і науки Полтавської обласної військової адміністрації, матеріали науково-практичних конференцій,

емпіричні дослідження автора.

Елементи наукової новизни. До окремих авторських елементів наукової новизни можна віднести:

набуло подальшого розвитку:

систематизовано практикозорієнтовані напрями реалізації принципу транспарентності регіональної системи освіти;

систематизовано передумови розвитку діджиталізації транспарентності регіональної системи освіти;

систематизовано класифікацію бар'єрів на шляху формування транспарентності регіональної системи освіти;

узагальнено зміст концепції «Прозорі університети» - шлях доброчесності.

Практична значущість одержаних результатів полягає в тому, що висновки кваліфікаційної роботи мають практичне спрямування та можуть бути корисними при вирішенні наукових та практичних завдань правозастосування – у практичній діяльності закладів освіти.

Апробація результатів роботи. За результатами проведеного дослідження опубліковані тези доповідей на тему: «Формування громадянських компетентностей у фахівців аграрної сфери» [1], включені до збірника матеріалів II Міжнародної науково-практичної конференції «Стратегічний менеджмент агропродовольчої сфери в умовах глобалізації економіки: безпека, інновації, лідерство» (27 вересня 2024 р., м. Полтава).

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (67 найменувань) та 3 додатків. Містить 8 таблиць. Загальний обсяг кваліфікаційної роботи складає 55 сторінок комп'ютерного тексту.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ТРАНСПАРЕНТНОСТІ ПРИ ФОРМУВАННІ РЕГІОНАЛЬНОЇ СИСТЕМИ ОСВІТИ

1.1. Сутність принципу транспарентності у діяльності організацій регіональної системи освіти

Методично доречним підходом для визначення сутності принципу транспарентності у діяльності закладів освіти (ЗО) та його нормативної природи є підхід, що передбачає розкриття сутності терміну «принцип» як теоретичного поняття та його подальшу екстраполяцію на явище транспарентність.

Термін «принцип» (від лат. *principium*) означає вихідні положення, правила, засоби, які визначають соціальну сутність та природу явища, його напрямки та основні властивості [2, с. 693].

Термін «принцип» розглядається у двох іпостасях: 1) як внутрішнє ціннісне переконання особи, яке визначає її ставлення до реальності, поведінки і норми діяльності; 2) базова підстава для управління у науковому пізнанні чи практичній діяльності [3, с. 309].

Дослівний переклад терміна «транспарентність» (*publicity*) з англійської мови означає «гласність», «популярність», «пропагування», «реклама».

Поняття транспарентності існує у різних семантичних конструкціях законодавчих норм. Так, у кримінальному, адміністративному, цивільному законодавстві вживаються терміни «публічний договір», «публічний інтерес», «публічна служба», «публічне право», що дозволяє розуміти термін «транспарентність» як юридичну ознаку присутності держави у суспільних відносинах [4, с. 31-32; 5, с. 52].

Згідно з Юридичною енциклопедією [6], термін «транспарентність», походить від латинського слова *publicum*, тобто народ, суспільство.

Транспарентність щодо ЗО вказує на те, що їх діяльність є публічною та відкритою в частині надання медичних послуг. Транспарентність передбачає, що організація і діяльність ЗО є відкритою для всіх своїх членів – індивідів та їх спільнот.

Зміст влади полягає не лише у застосуванні примусу, сили, а, що найголовніше, у творенні системи, які її живить. Влада не може не проявляти себе в організації спільних справ. Якщо така організація і самі спільні справи вирішуються на користь суб'єктів влади чи окремих осіб (їх груп), а інтереси суспільства не знаходять своєї реалізації у діях влади, – вона втрачає якість транспарентності [5, с. 55].

Транспарентність у широкому значенні – це пріоритет суспільних, державних інтересів у взаємовідносинах людини із владою. В публічних інтересах доводиться обмежувати деякі права і свободи особи, а в приватних – удаватися до самообмеження державної влади і вибудовувати систему гарантій прав особи, які б охороняли її від свавілля представників державних органів.

В правовому аспекті транспарентність розглядають як принцип процесу та судочинства. Та будь-яка публічна діяльність (з огляду на саму назву діяльності), в тому числі і ЗО, має бути публічною.

Транспарентність позитивно впливає на ефективність роботи контрольних органів, на об'єктивність прийняття ними рішень, оскільки результати контрольних заходів, що ними проводяться, стають під громадський контроль, тобто під контроль громадян. Транспарентність у роботі органів фінансового контролю висуває особливо високі вимоги до якості, достовірності, об'єктивності матеріалів, що готуються для оприлюднення, оскільки вони стають доступними для всіх без винятку громадян. Дотримання цього принципу має важливе виховне значення. Піддання саме транспарентності фактів незаконного, нецільового чи неефективного використання фінансових ресурсів, з одного боку, сприятиме перевихованню правопорушників у фінансовій сфері шляхом впливу на них

громадської думки, тобто має виховне значення, а з іншого – попереджатиме про можливість застосування до винних осіб відповідних фінансових, адміністративних чи інших санкцій, сприяючи зменшенню порушень фінансової дисципліни [7, с. 73]. Отже, принцип публічної фінансової діяльності дисциплінує посадових осіб та має виховне значення для потенційних правопорушників, які можуть діяти у фінансовій сфері. Так, громадський осуд, навіть за фінансові правопорушення, на нашу думку, може значно зменшити кількість осіб, які підпадають під вплив адміністративного, фінансового, кримінального законодавства.

Принцип транспарентності реалізується насамперед шляхом розповсюдження інформації в усіх сферах суспільного й державного життя через спеціальні інформаційні служби, медіа та інші засоби інформування, публічним характером органів державної влади, органів місцевого самоврядування, ЗО, окрім випадків, передбачених законами України [8, с. 596].

Одним із недоліків будь-якого ЗО є неможливість суцільного контролю над його фінансовою діяльністю, що для усунення фінансових зловживань вимагає абсолютно незалежного зовнішнього контролюючого органу. Оприлюднення змісту річних бюджетів ЗО не гарантує відповідність змісту бюджетів справжньому стану ведення господарських справ і високу якість надання медичних послуг.

Підтвердженням попередньої думки є відсутність фактичного застосування в українському законодавстві норм, завдяки яким можливим є притягнення до бюджетної відповідальності керівників органів публічної влади [9, с. 302]. Аналогічну ситуацію спостерігаємо і щодо очільників ЗО.

Транспарентність є одним із принципів здійснення демократії, ефективного функціонування всіх її інститутів, діяльності державних органів, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян, реалізації права на інфор-ацію. Без транспарентності та інших демократичних принципів держава не може визнаватися правовою.

На нашу думку, транспарентність фінансової діяльності ЗО у доведенні до громадян, інших суб'єктів інформації щодо взаємозв'язку руху фінансових потоків, співвідношення й збалансованості різних фінансових потоків, грошових фондів, змісту фінансових програм розвитку ЗО, звітів за результатами використання фінансів [10, с. 14; 11, с. 46].

Під час публічної фінансової діяльності ЗО принцип транспарентності виявляється в доведенні до відома громадськості, вищестоящих організацій, інших суб'єктів змісту нормативно-правових актів про бюджет, проєктів бюджетів, звітів про виконання, результатів перевірок і аудитів, що проводяться в ході такої діяльності.

Витоками принципу транспарентності публічної фінансової діяльності є ст. 57 Конституції України [12], що проголошує гарантування кожному права знати свої обов'язки й права. Положення Конституції, закони та інші нормативно-правові акти, у яких прописано права й обов'язки громадян, мають бути доведені в порядку, встановленому законом, до відома громадян. Працює правова норма, згідно якої не доведені до відома населення в порядку, встановленому законом, права і обов'язки не є чинними.

Однією з гарантій реалізації конституційного права на інформованість в усіх сферах суспільного й державного життя є встановлення юридичної, зокрема адміністративної, відповідальності за неправомірну відмову в наданні інформації, несвоєчасне або неповне надання інформації, надання інформації, що не відповідає дійсності, у разі, коли така інформація підлягає наданню на запит громадянина чи юридичної особи відповідно до законів України [13, с. 85].

Чинником забезпечення транспарентності ЗО є відкрита, прозора, ефективна комунікація на вертикальному і горизонтальному рівнях.

Чинниками забезпечення транспарентності ЗО є наявність результативного механізму контролю та нагляду громадськості за діяльністю ЗО; доступ громадськості до публічних офіційних документів шляхом формування фахівцями зі зв'язків з громадськістю ЗО доступу до публічної

інформації, оприлюдненої на офіційних веб-сайтах, в соціальних мережах та в друкованій періодиці, а також надання потенційним пацієнтам, депутатам місцевих рад та журналістам самостійно отримувати інформацію з інформаційних джерел відповідного ЗО.

Відкрита і зрозуміла громадськості, законна адміністративно-організаційна дія керівництва ЗО призводить до правової визначеності, бо публічні рішення стають прогнозованішими. Завдяки прозорості громадяни поінформовані про умови отримання медичних послуг і здійснюють громадський контроль. Так, адміністрація комунальних ЗО відповідає перед територіальною громадою. Якщо адміністрація ЗО дотримується принципу транспарентності, надійність такого закладу підвищується.

Транспарентність характеризує відкритість та прозорість як елементи природи функціонування ЗО.

Закріплення прозорості як нормативного принципу забезпечує відкритість ЗО і повинно бути справою державного контролю, а влада підконтрольна громадськості [14].

Під принципом прозорості варто розуміти процес інформування, перетворення інформації про публічну діяльність органів влади, ЗО на легкий і зрозумілий для сприйняття інформаційний контент. Тобто прозорість як принцип комунікації з населенням, має передбачати формування поінформованості населення про діяльність органів, закладів, установ, служб і реалізації розуміння змісту цієї діяльності [15].

Правила, умови та принципи використання транспарентності доцільно регламентувати за допомогою нормативно-правових актів [10, с. 45].

Отже, транспарентність виступає одним із принципів функціонування ЗО. Діяльність структурних підрозділів ЗО також має здійснюватися відповідно до принципу транспарентності. Реалізація принципу транспарентності стане механізмом запобігання корупційним правопорушенням у ЗО та суттєвим фактором удосконалення комунікаційної взаємодії споживач-надавач медичних послуг.

1.2. Транспарентність як вимога до діяльності організацій регіональної системи освіти

Тип взаємовідносин влади та громадян, який базується на безумовній відповідальності владних інституцій перед людьми, що досягається системним звітуванням за прийняті рішення, прозорістю у прийнятті рішень, а також систематичним інформуванням населення про наступні кроки, є найбільш бажаним на сучасному етапі розвитку суспільства. Тому транспарентність є вимогою до ЗО.

Забезпечення інформаційної відкритості діяльності ЗО є двостороннім процесом. Громадськість бажає і має право отримувати достовірну та повну інформацію про діяльність ЗО. Прозорість передбачає докладне висвітлення подробиць діяльності ЗО, роз'яснення завдань, змісту і механізму публічної діяльності, а відкритість – це створення ЗО умов для одержання населенням інформації про їхню діяльність та процесу прийняття рішень на всіх етапах їх підготовки [16]. Побудова якісних партнерських відносин між суспільством та інститутами надання освітніх послуг повинна відбуватись у формі комунікаційного співробітництва та мати запобіжники з боку громадянського суспільства для громадського контролю за діяльністю ЗО.

Транспарентність забезпечує розвиток громадянського суспільства шляхом відкритості дій ЗО, процедур прийняття виконавських рішень та активізації громадянського контролю над діяльністю ЗО, а такі поняття, як прозорість, гласність, відкритість, є певними характеристиками транспарентності [17]. Це засвідчує розуміння явища транспарентності як категорії, що поєднує елементи інформаційної роботи, характеристики контрольної та управлінської діяльності, а також вказує на особливості публічно-владної діяльності ЗО.

Явище транспарентності може гарантувати довіру до ЗО та попереджає зловживання з боку посадових осіб, що в підсумку створює передумови для ефективних партнерських державно-громадських відносин. Важливо

характеризувати владу за рівнем відкритості, зрозумілості для громадян, доступності для суспільства. Відкритість влади розширює демократизм суспільства. Вона скорочує відстань між державою і суспільством, підсилює довіру громадян до діяльності ЗО.

Науковці дискутують щодо визначення сутності транспарентності, сфер її поширення, шляхів і механізмів забезпечення в діяльності ЗО.

Транспарентність ототожнюють з безперешкодною доступністю громадськості до публічної інформації. Такий підхід зачіпає один із аспектів транспарентності – забезпечення достатнього рівня відкритості ЗО. Також існує позиція, що дозволяє вбачати у транспарентності основу для налагодження комунікації між громадськістю та ЗО.

Інтегративне визначення: транспарентність – це сукупність компонентів, які формують належний рівень розуміння та обізнаності громадян щодо різних аспектів діяльності органів влади сфери освіти, а також забезпечують права та можливості доступу до інформації, участі у роботі ЗО, впливу на прийняття рішень та контролю за діяльністю посадових осіб. Для забезпечення відповідного рівня транспарентності в діяльності ЗОВ застосовуються різноманітні механізми та інструменти [18].

Прозорість визначається мірою обізнаності громадян стосовно сутнісних проявів матеріальної і процесуальної сторони діяльності ЗО; зрозумілості для широкої громадськості їх (органів) обумовленості, проявляється у тому, що окремі суб'єкти громадянського суспільства, на які поширюється рішення або дії ЗО, мають бути обізнані про них і те, як вони (рішення або дії) будуть здійснені.

Відкритість визначається мірою безпосередньої участі громадян у діяльності ЗО [15]. Феномен транспарентності набирає змісту ознаки діяльності публічної інституції. Не тільки суспільство виступає як умовний контролер над владними процесами, а й держава намагається створити окремі механізми контролю за діяльністю власних громадян або їх об'єднань.

Транспарентність як соціальний феномен характеризує вплив

інформації та медіа на механізми соціальної організації, стан поінформованості щодо того чи іншого виду діяльності. Але надмірна відкритість соціальної системи збільшує можливості соціального конструювання контролю в різних сферах та соціальної деконструкції.

Актуальним є завдання пошуку нових механізмів взаємодії громадськості і державних органів, забезпечення прозорості ЗО [19]. Процес публічного управління в Україні в цілому має досить високий рівень прозорості. Проте він не задовольняє потреби зростаючого громадянського суспільства. Тому удосконалення інституту прозорості є дієвим засобом модернізації ЗО [19].

Перспективним напрямом має стати створення багатофункціональних інформаційних майданчиків, де будуть поєднані інформаційні сайти, конкуруючі соціальні мережі, портали, відеохостинги, сервіси створення власних віртуальних соціальних груп, фотохостинги, платформа колективного блогінгу, геосервіси та портали структурованих нормативно-правових інфомасивів [20].

Крім висвітлення діяльності ЗО категорія прозорості застосовується для бізнес-процесів та управлінських процесів, суспільних або державних процесів, розкриття характеристик правоохоронної сфери.

Процес модернізації суспільних процесів і громадянських інститутів заснований на демократичному законодавстві і діяльності політичних об'єднань, на традиціях, ментальних особливостях. Виявом розширювальної спрямованості режиму прозорості є загальнодозвільний тип правового регулювання. Цей тип правового регулювання полягає в превалюванні дозволів, які дозволяють доступ до інформації, над зобов'язаннями, які обмежують цей доступ. Прозорість освітніх послуг передбачає наявність осіб, які мають право на отримання своєчасного доступу до інформації про діяльність ЗО, що обумовлює необхідність використання сучасних інформаційно-мережових технологій, знеособлення ініціаторів запиту, створення передумов для впровадження в інформаційні процеси

передових технологій, ліквідацію міжрегіональних бар'єрів переміщення інформації.

Отже, транспарентність як феномен є ознакою розвиненості суспільства з урахуванням здатності суспільства до визнання необхідності існування перманентного діалогу в середині суспільства, з інституціями держави, органами влади, ЗО.

Висновки до розділу 1

Науковці намагаються сформуванати уявлення про структуру та природу явища транспарентності та його ролі в діяльності ЗО в контексті налагодження комунікацій між суспільством і сферою освіти. На концептуальному рівні явище транспарентності – гарантія довіри до владних інституцій, і запобіжник від зловживань з їхнього боку, що в результаті формує та забезпечує ефективні партнерські відносини між державою та її громадянами.

Довіра суспільства до ЗО залежить від рівня їх транспарентності, адже з цим пов'язується комунікативна здатність співпрацювати, оперативно реагувати на критику.

Закріплення засад транспарентності ЗО має бути обов'язковим елементом комунікативного середовища, що стосується сфери публічного управління. Остання вимагає якісної інформаційної підтримки, що можливе через формування спеціальних організаційних і правових режимів роботи з інформацією. При цьому відкритість інформаційної діяльності є свідченням належної управлінської діяльності, організаційної роботи та прагнення до формування паритетних відносин в сфері публічного управління.

Транспарентність – складне явище соціальної, управлінської природи, яке потребує регулювання, встановлення інструментів забезпечення і реалізації та впливає на процеси, пов'язані із розвитком сфери освіти.

Основною характеристикою транспарентності в контексті налагодження комунікативної співпраці між ЗО та суспільством є можливість вільного отримання громадянами інформації, а також зворотній інформаційний зв'язок ЗО про їх діяльність, перспективи, досягнення, прорахунки.

Транспарентність впливає на суспільні та державні процеси в економічних та господарських відносинах (зокрема, зменшує рівень корумпованості); створюються передумови запровадження інформаційних технологій (зокрема, електронного урядування, мереж, широкого використання нових інформаційно-комунікаційних технологій). Сприяє інформаційній безпеці ЗО як окремих інституцій держави.

РОЗДІЛ 2

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ПРИНЦИПУ ТРАНСПАРЕНТНОСТІ У ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІЗАЦІЙ РЕГІОНАЛЬНОЇ СИСТЕМИ ОСВІТИ

2.1. Ознаки та особливості принципу транспарентності у діяльності організацій регіональної системи освіти

На 01 січня 2023 року регіональна система освіти представлена закладами вищої освіти (ЗВО) у кількості 736 суб'єктів освітньої діяльності. За формами власності ЗВО розподілено так: найбільше (439 ЗВО) мають державну форму власності, 6,7 комунальні ЗВО і 33,7 % мають приватну форму власності. Найбільші міста за кількістю ЗВО на 01.01.2023 р. м. Київ – 133 ЗВО, м. Харків – 57 ЗВО, м. Львів – 38 ЗВО, і м. Дніпро та Одеса по 33 ЗВО. Регіональний розподіл ЗВО показав найбільшу частину ЗВО у м. Києві, областях: Львівська, Дніпропетровська, Харківська і Одеська [26, с. 10-11.].

Обставини, необхідні для інформування суб'єктів комунікації: наявність умов для вільного отримання інформації та можливості обговорення повних, достатніх і достовірних даних про ту чи іншу діяльність об'єктів або результатів [21, с. 123]. Все це дозволить зацікавленій особі одержати необхідний об'єм інформації і скласти адекватне уявлення діяльності ЗО.

Принцип транспарентності в діяльності ЗО в Україні є комплексним принципом, який покликаний забезпечувати комунікацію персоналу ЗО з населенням, створювати шляхи (канали) взаємопроникнення публічної інформації у суспільстві та соціальної інформації в секторі освіти за допомогою таких дій:

– регулювання процесів отримання та забезпечення доступу громадян до повної, зрозумілої, об'єктивної, достовірної, своєчасної, актуальної, доступної та неупередженої інформації стосовно діяльності ЗО;

- створення умов та гарантій реалізації права на отримання якісних медичних послуг через забезпечення рівного доступу і можливостей до системи освіти;

- вжиття заходів громадського контролю та моніторингу діяльності ЗО на відповідність принципам законності та ефективності дій та рішень персоналу цих закладів, та звітувати ЗО перед населенням про результати своєї діяльності і можливість застосування законних заходів відповідальності;

- створенням партнерських відносин влади і суспільства з метою активізації всього комплексу ресурсів для розбудови реформованої системи освіти;

- за змістом принцип транспарентності органічно поєднує категорії «право доступу до публічної інформації», «прозорість», «відкритість», «гласність», «підзвітність» та «вимоги спрощення мови адміністрування».

Особливості принципу транспарентності у діяльності ЗО:

- транспарентність є складовою системи засад функціонування системи ЗО, її внутрішньо-організаційних процесів і основою різних інформаційних процесів;

- важливість принципу транспарентності обумовлена формуванням інформаційно-комунікаційної стратегії функціонування ЗО;

- транспарентність формує уявлення суспільства та інших публічних інституцій про зміст та природу функціонування ЗО, його місця в системі освіти;

- принцип транспарентності є базовою передумовою для зворотного зв'язку про стан речей в роботі ЗО. Тому його обсяг визначає рівень доступності та поінформованості населення про його досягнення та прорахунки.

Європейський Суд з прав людини використовує терміни «транспарентність» та «відкритість». Спробуємо дати визначення кожному з них. Оскільки цей термін має західне походження, спробуємо проаналізувати

думку зарубіжних вчених з метою вірного застосування у вітчизняній науковій доктрині.

На думку європейських дослідників, транспарентність у діяльності ЗО слугує таким цілям: відкритість захищає суспільні інтереси, оскільки зменшує ризик недобросовісного адміністрування та корупційних порушень, є дієвим інструментом захисту прав людини на отримання якісного медичного обслуговування, оскільки забезпечує необхідні підстави для прийняття адміністративних рішень [22, с. 13].

Транспарентність рішень – це будь-який соціальний механізм у демократичному суспільстві для забезпечення ефективної участі громадян та неурядових організацій у суспільному житті і призначенні представників установ та органів влади [23, с. 132].

Складові змісту поняття «транспарентність у діяльності ЗО»:

- інформування людей про питання діяльності ЗО, які становлять громадський інтерес;
- реалізація права громадян на інформацію;
- захист суспільних інтересів з метою зменшення ризиків корупції та недобросовісного адміністрування;
- партнерський та довірчий діалог між ЗО, інститутами влади, бізнесом, громадськими об'єднаннями та представниками громадськості.

Отже, поняття «транспарентності» ЗО будемо розуміти як політичну і адміністративну категорію.

Транспарентність є забезпечувальним елементом, засадою, що стає нарівні з демократичними інструментами, які створюють передумови партнерства влади і громадян, а також формують світоглядні орієнтири суспільства та держави у їх взаємозв'язку.

Р. Стадник розуміє відкритість органів влади як принцип законодавства про свободу інформації [24, с. 56]. Відкритість охоплює право на доступ до публічної інформації, адже реалізація права на звернення до ЗО безпосередньо пов'язана з реалізацією права на інформацію, що знаходиться

у власності відповідних закладів.

Розвиваючи думку М. Пашковської [18, с. 136] зазначимо, що транспарентність – поняття, яке поєднує декілька понять, що визначають форми та способи функціонування ЗО у відкритому суспільстві.

Аналізуючи наукову літературу, можна прослідкувати тенденцію про те, що науковці не відмежують поняття «транспарентність» від гласності, прозорості та відкритості.

Принципи відкритості та прозорості є інструментами забезпечення верховенства права та захисту інтересів суспільства і окремих громадян, передбачає відкритість [25].

Усі зазначені підходи, дозволяють зробити проміжні висновки щодо принцип транспарентності регіональної системи освіти.

Він повинен розглядатись як квінтесенція базових, основоположних стандартів, що є основою функціонування цих органів в частині формування, упорядкування, постійної підтримки та розвитку їх комунікативних можливостей для створення режиму відкритості та прозорості, запобігання зловживанням та корупційним явищам з боку публічних службовців, покращення сервісності, а також покращення іміджу і контролю з боку громадськості.

Є обов'язковою вимогою функціонування цих органів, зміст та природа якого повинна враховувати призначення та місце цього органу в системі органів влади, баланс між публічною та конфіденційною інформацією, швидкість комунікативних можливостей, а відповідно – оперативність прийняття адміністративних рішень та співпраці з іншими публічними та неурядовими інституціями.

Ключове значення принципу транспарентності ЗО розривається крізь призму функціонального змісту конкретно взятого органу управління освітою. Це означає, що обсяг комунікативної можливості та потреби в різних публічно-владних інституціях є різною (наприклад, рівень транспарентності Міністерства освіти і науки України суттєво відрізняється

від відкритості будь-якого з безпекових органів). Проте, на фоні цього слід вказати на існування базових стандартів транспарентної діяльності, які є обов'язковими для усіх без виключення ЗО.

гарантує ефективну співпрацю громадянського суспільства і органів управління освітою, а також забезпечення контролю та законності публічно-владної діяльності.

Остання позиція також говорить про те, що, досліджуючи якість виконання норм закону, які зобов'язують очільників ЗО регулярно звітувати перед населенням, можемо спостерігати відсутність повної та достовірної інформації про діяльність ЗО, а це, відповідно, унеможлиблює налагодження зворотного зв'язку та партнерського діалогу між стейкхолдерами.

Проявом форми реалізації принципу транспарентності у діяльності департаменту освіти і науки Полтавської ОВА є е-урядування.

Ознаки електронної послуги:

є результатом публічно-владної діяльності вповноважених суб'єктів, яка реалізується за допомогою інформаційно-телекомунікаційних технологій;

надається за заявою фізичної та юридичної особи, поданої в електронній формі через онлайн-сервіси Єдиного державного вебпорталу електронних послуг та Єдиного державного порталу адміністративних послуг;

спрямована на юридичне оформлення та / або створення умов для реалізації прав фізичної або юридичної особи;

викликає виникнення, зміну або припинення правовідносин між фізичними та юридичними особами та органами публічно-владних повноважень [27, с. 197].

Особливості принципу транспарентності в регіональній системі освіти: необхідність враховувати різноманіття регіонів, їхні культурні, соціальні та економічні особливості;

забезпечення взаємодії та координації дій різних рівнів управління освітою (державний, регіональний, місцевий);

охоплення всієї різноманітності освітніх закладів (школи, ліцеї,

коледжі, університети);

врахування особливостей надання освітніх послуг різним категоріям громадян.

Зміст принципу транспарентності полягає в тому, що ЗО в різних формах здійснюють найбільш повне інформування громадян про свою діяльність і періодично вдаються до моніторингу громадської думки та до комунікаційної співпраці з інститутами громадянського суспільства в процесі удосконалення своєї діяльності.

2.2. Форми та напрями реалізації принципу транспарентності у діяльності організацій регіональної системи освіти

Форми забезпечення транспарентності ЗО можуть бути різними. Це зовнішня комунікація, паблік-рілейшинз, консультації з громадськістю, громадські ради, звернення громадян, електронне врядування.

Публічний характер діяльності обласного департаменту освіти, який відповідає за діяльність медичної галузі на регіональному рівні проявляється, наприклад, під час інформування на сторінках офіційного сайту установи населення області про зміст розроблених проектів рішень щодо прийняття обласних програм підтримки і розвитку комунальних ЗО, висвітлення змісту програми про реконструкцію приймальних відділень лікарень планового лікування, оприлюднення інформації про проведені апаратні наради, розширені колегії, публікації витрат обласного бюджету на фінансування ЗО, щорічних звітів про виконання програм міжнародної технічної допомоги.

В Україні заохочується відкритий доступ до публічної інформації щодо діяльності ЗО.

Зокрема, на офіційних сайтах суб'єктів публічної фінансової діяльності у вкладці «Доступ до публічної інформації» наводиться у відкритому доступі інформація з ознаками транспарентності. На законодавчих підставах доступ

до інформації забезпечується шляхом оперативного й систематичного оприлюднення інформації в офіційних друкованих виданнях, на офіційних веб-сайтах у мережі Інтернет, на інформаційних стендах чи будь-яким іншим способом (ст. 5) [29] (наприклад, за допомогою соціальних мереж Facebook, Telegram, Twitter), а також шляхом надання інформації за запитом на інформацію.

Так, на офіційному сайті Департаменту освіти Полтавської ОВА [30] у розділі «ДЕПАРТАМЕНТ» вкладка «Очищення влади» подано публічну інформацію нормативно-правового характеру з даного питання, заяви і майнові декларації посадових осіб департаменту; у вкладці «Бюджет та фінанси» наведено адекватну реаліям сьогодення інформацію про відкритий бюджет (на жаль, в умовах воєнного стану гіперпосилання openbudget.in.ua не працює), фінансові прогнози, бюджетні запити, паспорти бюджетних програм тощо; у вкладці «Про запобігання корупції» можна ознайомитись з відповідною нормативно-правовою інформацією і конкретними щорічними планами щодо запобігання та виявлення корупції, наказами про їх затвердження тощо; до інформації в межах наступної вкладки «Оцінка діяльності Департаменту» доступ у зовнішніх користувачів станом на 01 грудня 2023 р. відсутній. Окремого аналізу потребує розділ «СИСТЕМА ОБЛІКУ ПУБЛІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ», де представлено такі матеріали: а) загальна інформація; б) звернення громадян; в) реєстр оприлюднених документів; г) звіти. Так, питання роботи зі зверненнями громадян висвітлено в інформаційних листах про підсумки роботи зі зверненнями громадян. У реєстрі оприлюднених департаментом документів представлено окремі проекти рішень та обласні програми, які стосуються освіти.

На нашу думку, доречно рекомендувати ЗО виокремлювати на сайтах розділ «Публічна інформація» і наповнювати його такими матеріалами: шляхи одержання публічної інформації; контакти для запитів на її отримання; службова інформація.

До службової інформації належать відомості (інформація):

що містяться у внутрішній службовій кореспонденції ЗО (доручення, службові, доповідні записки, рекомендації тощо), пов'язані з розробкою напрямів діяльності ЗО, процесами прийняття публічних рішень і передують громадському, внутрішньоорганізаційному, відомчому обговоренню та/або прийняттю рішень;

що містяться у внутрішніх наказах ЗО, наказах, розпорядженнях підпорядкованості, наприклад департаменту (головному управлінню, управлінню) освіти, листах, та інших документах, що кореспондуються ЗО та пов'язані з наданням медичної допомоги населенню (у тому числі профілактика, лабораторні обстеження, диспансеризація, стаціонарне лікування);

що зазначені в окремих наказах, положеннях, розпорядженнях, інших документах ЗО, що регламентують внутрішню діяльність ЗО, у тому числі з питань оплати праці і з кадрових питань;

що містяться в окремих іміджевих матеріалах до візитів, пресконференцій, переговорів та інших заходів із представниками міжнародних організацій, що надають ЗО технічну допомогу, зокрема, щодо постачання електрогенеруючого обладнання;

щодо заходів в царині реалізації досягнутих дво- й багатосторонніх партнерських домовленостей;

що містяться в господарській документації;

про роботу з службовими документами щодо забезпечення охорони державних таємниць.

В моменти прийняття управлінських рішень використання принципу прозорості сприяє гарантуванню мінімальних соціальних гарантій для громадян, оздоровленню економіки та становленню демократичної держави. У різних за формами правління державах застосовують різні підходи щодо координації, регулювання, забезпечення, унормовування діяльності ЗО. Прозорість і прозорість діяльності ЗО під час управління публічними коштами має забезпечити реалізацію постулатів (напрямів) антикорупційної

політики, створення відносин довіри між населенням і надавачами медичної допомоги. Існування правової держави не можливе без формування проактивного громадянського суспільства, яке базується на принципі транспарентності, може прозоро спостерігати за розподілом і використанням бюджетних фінансів, ефективністю функціонування бюджетної системи та безпосередньо долучатися до управління публічними фінансами [33, с. 13-14].

Мета принципу транспарентності у діяльності Департаменту освіти в Полтавській області – максимально залучити громадськість до процесу управління сферою освіти, що передбачає повну довіру та взаємодію у прийнятті управлінських рішень. Тому умовою підвищення ефективності в діяльності департаменту є необхідність зближення його із громадянським суспільством. Актуальності набуває включення сучасних ефективних засобів ведення політики з метою доповнення їх незаконодавчими інструментами [34] – на противагу вертикальному підходу до вирішення проблем [35, с. 103]

Досліджуючи форми реалізації принципу транспарентності в діяльності обласних департаментів (головних управлінь, управлінь) освіти, доцільно спиратися на європейську модель побудови правових відносин державних органів та інститутів громадянського суспільства, над розробкою якої працювали експерти Ради Європи [36, с. 125].

Форма реалізації принципу транспарентності у діяльності органу влади – це зовнішній прояв змісту принципу транспарентності, який розкриває його внутрішню організацію.

Форми реалізації транспарентності влади: електронний уряд, політичні комунікації [37, с. 235].

Форми забезпечення реалізації принципу транспарентності у діяльності ЗО можна класифікувати на організаційні та правові. Організаційними формами реалізації принципу транспарентності в діяльності ЗО є форми реалізації, що прямо не закріплені у нормативно-правових актах, але можуть бути опосередковано відображені у них. Правові форми здійснення принципу транспарентності у діяльності ЗО набувають виразу у чинних

нормативно-правових актах.

Правовою формою реалізації принципу транспарентності в діяльності органів влади, державних установ також є електронне урядування [38; 39, с. 22; 40, с. 318].

Електронне урядування не є частковим технологічним рішенням воно являє собою концепцію, яка необхідна для глобального інформаційного перетворення суспільства [41, с. 11].

Електронна послуга надається за заявою фізичної та юридичної особи, поданої в електронній формі через онлайн-сервіси Єдиного державного вебпорталу електронних послуг та Єдиного державного порталу адміністративних послуг. Вона спрямована на реалізацію прав фізичної або юридичної особи. Її наслідком є виникнення припинення правовідносин між послугоотримувачами та органами публічно-владних повноважень [42, с. 197].

В Україні створено Єдиний державний портал адміністративних послуг Постановою КМУ від 03 січня 2013 р. № 1313 та затверджено Порядок ведення Єдиного державного порталу адміністративних послуг [43].

Суспільна, громадянська згода у суспільстві виступає як результат ефективної публічної комунікації – процесу безперервного обміну ціннісними потребами між громадянами та органами влади, державними установами з метою досягнення згоди. Тому суспільна згода є соціально корисним продуктом комунікації.

Дійсно, Кодекс кращих практик участі громадськості в процесі прийняття рішень, прийнятий Радою ЄС, закріплює чотири поступові рівні участі громадянського суспільства в процесі прийняття суспільних рішень – від найменшого до найбільшого залучення: інформація, консультації, діалог і партнерство [44]. Структура забезпечення процесу участі громадськості відображає процес трансформації публічної інформації, а також реалізацію принципів гласності, прозорості, відкритості, підзвітності [35, с. 262], які виступають складовими елементами системи принципу транспарентності в

діяльності ЗО.

Однією із правових форм забезпечення принципу транспарентності у діяльності ЗО є поінформованість громадянського суспільства.

Однією з гарантій права на інформацію є створення механізму реалізації права доступу до публічної інформації.

Механізм реалізації права є особливою правовою підсистемою механізму правового регулювання, яка містить в собі регулятивні та охоронні правові засоби, за допомогою яких об'єктивне та суб'єктивне право відбивається на фактичній поведінці суб'єктів, тобто залежить від їх вольової діяльності з метою досягнення відповідного правового результату [45, с. 4].

Наступною правовою формою реалізації принципу транспарентності у діяльності ЗО є висвітлення її діяльності у засобах масової інформації. Головне завдання – надання інформації про діяльність ЗО. Забезпеченням права громадянського суспільства отримувати інформацію про роботу є обов'язок ЗО надавати засобам масової інформації інформацію про свою діяльність через власні інформаційні служби, а журналістам – вільний доступ до неї, крім випадків державної таємниці [46]. ЗМІ мають право на висвітлення діяльності ЗО.

Напрямами реалізації принципу транспарентності є закріплення на законодавчому рівні право на інформацію. Це виражається у певних діях.

По-перше, закріпленні обов'язку суб'єктів владних повноважень інформувати громадськість та засоби масової інформації про свою діяльність і прийняті рішення [45; 29].

По-друге, встановленні на законодавчому рівні об'єктів інформації, які повинні публікувати розпорядники інформації. У [45; 46] визначено перелік публічної інформації, доступ до якої не може бути обмежений.

По-третє, закріпленні таких принципів оприлюднення інформації про діяльність органів влади: систематичність; актуальність; новизна; оперативність [35, с. 103].

По-четверте, встановлення шляхів оприлюднення доступу до

інформації.

Наступний напрям реалізації принципу прозорості – це розвиток відкритих даних.

Основними заходами є формування та розвиток інфраструктури відкритих даних на базі єдиного державного веб-порталу відкритих даних <http://data.gov.ua/>. Отриману у такий спосіб інформацію дозволяється використовувати та поширювати, що робить її головною цінністю проведення інформування громадськості за принципом надання доступу до інформації про діяльність органів виконавчої влади у формі відкритих даних для особи запитувача.

Звідси випливає необхідність дотримання принципів постійного оприлюднення та регулярного оновлення наборів даних у формі відкритих даних, що становить суспільний інтерес, відповідає кращим світовим практикам, та принципу прозорості у діяльності ЗО [47].

Надзвичайно важливу роль у забезпеченні комунікації між ЗО та суспільством, налагодженні вертикальних та горизонтальних зв'язків відіграє інститут PR (паблік-релейшинз).

Головні завдання PR-служби ЗО: 1) доводити до відома громадськості інформацію щодо діяльності ЗО; 2) створювати сприятливе середовище для висвітлення інформації щодо здійснення державних програм охорони здоров'я, інформувати посадових осіб та інших осіб, які приймають рішення, про наявну та можливу реакцію громадськості на реформи системи освіти тощо.

Взаємодія між громадськістю та ЗО передбачає постійну співпрацю у вирішенні питань якісного медичного обслуговування, за якої обидві сторони діють прозоро та відкрито. Тобто взаємодія очільників ЗО з громадськістю повинна здійснюватися на засадах прозорості. Також у результаті взаємодії відбувається взаємний вплив громадськості на державні медичні установи, ЗО та зворотній процес. Завдяки цьому стає можливим здійснення контролю громадськості за діяльністю ЗО [48, с. 283].

Таким чином, при взаємодії ЗО необхідно досягати взаєморозуміння у відносинах, застосовуючи різноманітні механізми та форми. У налагодженні діалогу мають бути зацікавлені обидві сторони. Коли державні установи здійснює певні кроки для активізації населення з метою залучення його до спільного з нею вирішення проблемних питань та процеси прийняття рішень у цілому: тоді використовується поняття «залучення громадськості». Отже, «участь громадськості» – результат процесу «залучення» [49, с. 347].

Форми реалізації принципу транспарентності в діяльності МОВ знаходять свій прояв на практиці у напрямках реалізації принципів відкритості та прозорості.

Отже, завдяки залученості медичних послуг до онлайн-простору забезпечується оперативність, мобільність отримання послуги, зручність, доступність, а також мінімізується корупційний складник в сфері освіти, оскільки суб'єкт повністю або частково усувається від процесу прийняття рішення про надання чи відмову у наданні медичної послуги.

Висновки до розділу 2

Принцип транспарентності має певні особливості. Категорія «принцип транспарентності» є складовою системи засад функціонування системи освіти, базисом інформаційних процесів.

Принцип транспарентності є передумовою для комунікаційного зв'язку про реальний стан речей в роботі ЗО. Його обсяг визначає рівень доступності та поінформованості суспільства про досягнення та прорахунки ЗО.

Отже, принцип транспарентності ЗО визначає базові стандарти та процес надання можливості громадянам мати вільний доступ до інформації про діяльність ЗО, впливати на прийняття рішень щодо реформування медичної галузі, а також формування партнерського діалогу між цими суб'єктами на засадах відкритості, довіри та прозорості.

Залежно від закріплення у нормативно-правових актах форми реалізації принципу прозорості у діяльності ЗО можна класифікувати на організаційні й правові.

Зазначається, до правових форм реалізації принципу прозорості у діяльності ЗО належать: поінформованість громадянського суспільства; електронне урядування; висвітлення його діяльності у ЗМІ.

Зазначається, що до організаційних форм реалізації принципу прозорості в діяльності ЗО належать: побудова суспільного діалогу між представниками органів держави в сфері освіти та представниками громадськості; залучення громадськості до процесу прийняття рішень з метою забезпечення постійної взаємодії суспільства та органів влади.

Визначено, що форми реалізації принципу прозорості в діяльності ЗО на практиці реалізуються через конкретні напрями реалізації принципу прозорості в діяльності ЗО.

Зазначається, що напрямами реалізації принципу прозорості є закріплення на законодавчому рівні права на інформацію; розвиток електронних послуг; розвиток відкритих даних; надання інформації за запитами на інформацію. Визначено, що напрямами реалізації принципу прозорості у роботі із засобами масової інформації є комунікативні стратегії.

РОЗДІЛ 3

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПУ ТРАНСПАРЕНТНОСТІ У СФЕРІ ОСВІТИ

3.1. Принцип транспарентності у сфері освіти: е-система

Транспарентна діяльність організацій регіональної системи освіти повинна йти на зближення з отримувачами освітніх послуг. Ефективне регіональне управління не спроможне створити адекватні умови для розвитку освітнього середовища в цифрову епоху сучасності за умови його інформаційної «закритості». Отримувач освітньої послуги, використовуючи сучасні електронні канали комунікації з організаціями регіональної системи освіти, долучений до управлінських процесів в сфері освіти, здійснює контроль публічного управління та висвітлює корупційні прояви. Втім, сучасна транспарентність – це не тільки стан комунікаційної відкритої готовності, але й готовність до використання сучасної інформаційної е-інфраструктури та публічного інформаційного продукту, який сприятиме забезпеченню обізнаності отримувачів освітніх послуг у сфері регіонально-управлінських процесів.

Впровадження електронних технологій в політику транспарентності є складним технічним і юридичним завданням. Аналіз нормативних актів свідчить про реформаторський етап реалізації принципу електронної транспарентності в організаціях регіональної системи освіти.

Електронна транспарентність є практичною реальністю для отримувачів освітніх послуг для поінформованості про особливості освітнього середовища (табл. 3.1).

Актуальність інтеграцій законодавчих ініціатив в реалізацію принципу транспарентності регіональної системи освіти обумовлюється зростання форм електронної взаємодії. Зростає обсяг е-звернень, надісланих до органів управління освітою проти надісланих у паперовій формі звернень.

Електронна транспарентність регіональної системи освіти потребує

підвищення вимогливості до якості відкритих даних, які оприлюднюються. Е-відомості потенційно більш зручні проти паперових для обробки і візуалізації даних. Кінцевий інформаційний продукт обробки е-даних є прозорим для отримувачів освітніх послуг.

Таблиця 3.1

Передумови розвитку діджиталізації прозорості регіональної системи освіти

Фактори		Приклади
зовнішні	внутрішні	
глобалізація та міжнародна інтеграція	якість освіти	е-журнали
розвиток інформаційних технологій	оцінка результатів навчання	е-бібліотеки
вимоги суспільства	ефективність управління освітою	онлайн платформи для навчання
стандарти та рейтинги	низька довіра до регіональної системи освіти	системи електронного документообігу
політична воля	залучення молоді	відкриті дані про освітні процеси

Одним із видів прозорості інформації є відкриті дані (додаток А). 2016 став роком доєднання України до Міжнародної хартії відкритих даних. затверджено план дій з реалізації його принципів.

Відповідальним за реалізацію зазначених напрямів є Державне агентство з питань електронного урядування, центральні органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування.

Публічні відкриті дані – це не лише певна інформація, що знаходиться у вільному доступі, але й юридична та технічна відкритість. Юридична відкритість означає можливість отримувати дані на законних підставах, використовувати їх та поширювати відповідно до законодавства [50, с. 67]. При цьому, на відміну від електронних даних, які розміщуються на вебсайтах, відкриті дані публікуються у структурованому вигляді, що дає можливість не тільки їх перегляду, а й конвертації, обробки, вивантаження.

Закон вимагає у розпорядників інформації – організацій регіональної системи освіти – надавати публічну інформацію у формі відкритих даних як

на запит, так і оприлюднювати та регулярно оновлювати її на Єдиному державному вебпорталі відкритих даних та на своїх вебсайтах [29]. Це означає цілковиту відкритість даних для їх вільного користування для усіх зацікавлених отримувачів освітніх послуг.

Частиною 4 вище зазначеного закону передбачається, що перелік наборів даних, що підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних, вимоги до формату і структури таких наборів даних, періодичність їх оновлення – все це визначається Кабінетом Міністрів України. При цьому, до такого переліку Кабінет Міністрів України обов'язково включає інформацію, доступ до якої у формі відкритих даних передбачено законом [29]. На виконання зазначеної норми Кабінетом Міністрів України затверджено Положення про набори даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних від 21 жовтня 2015 року № 835 . Важливим в даному випадку є пункт 1 цього Положення, яким передбачено принципи опублікування відкритих даних органів влади: відкритість, оперативність і чіткість; доступність і використання; порівнянність та інтеперабельність; покращене урядування і залучення громадян; інклюзивний розвиток та інновації [51].

Пунктом 4 зазначеного Положення також встановлено, що набори даних завантажуються та регулярно оновлюються розпорядником інформації на Єдиному державному вебпорталі відкритих даних, розміщується у глобальній мережі Інтернет за адресою: <https://data.gov.ua/> [51].

Порядком ведення Єдиного державного вебпорталу відкритих даних, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 30 листопада 2016 року № 867, передбачено певний механізм ведення Єдиного державного веб-порталу відкритих даних з метою забезпечення доступу до публічної інформації у формі відкритих даних та взаємодії з користувачами щодо відкритих даних, держателем якого є Державне агентство з питань електронного урядування [52].

Єдиний державний портал відкритих даних – це Інтернет-платформа,

створення якої передбачено для масштабування відкритості публічної влади.

Зазначений портал відкритих даних розкриває наступні інформаційні можливості транспарентності публічної інформації: пошук відомостей за ключовими словами у назві; встановлення класифікації та пошук даних за розпорядниками інформації, категоріями, популярністю, розміром та датою публікації; моніторинг статистики переглядів та завантажень наборів даних і прикладних програм на базі відкритих даних; реєстрація подій, що відбуваються на порталі і стосуються його безпеки; відстеження версійності наборів даних; застосування інструментів візуалізації даних; залучення інструментів завантаження наборів даних [52].

Пошук відкритих даних також можливо здійснювати за розпорядниками інформації, які на Порталі відкритих даних класифіковано на наступні групи органів виконавчої влади: міністерства; державні служби; державні агентства; державні інспекції; центральні органи виконавчої влади зі спеціальним статусом; інші органи влади; національні комісії [53].

Окрім цього, зручним є пошук публічної інформації за ключовими словами та форматами даних.

Черговим кроком в удосконаленні механізму публічного адміністрування у сфері відкритих даних є внесення змін до Положення про набори даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних від 21 жовтня 2015 р. № 835 шляхом доповнення його Порядком щорічної оцінки стану оприлюднення та оновлення відкритих даних розпорядниками інформації на Єдиному державному вебпорталі відкритих даних, затвердженому Постановою КМУ від 17 квітня 2019 р. № 409. Суть аудиту публікації відкритих даних, згідно з зазначеним вище Порядком, полягає у наступному: щороку – до 1 березня року, що настає за роком оцінки, – розпорядники інформації надсилають Державному агентству з питань електронного урядування заповнену картку оцінки стану оприлюднення та оновлення відкритих даних [51].

Забезпечення обізнаності – квінтесенція існування принципу

транспарентності в діяльності організацій регіональної системи освіти. Якщо розглядати принцип транспарентності освіти як процес, то його природа фактично полягає у передачі інформації від освітньої організації (розпорядника) до споживача освітніх інформаційних послуг.

Принципово важливим є усвідомлення того, що шлях транспарентної інформації від розпорядника (виробника інформаційних даних) до споживача має бути не тільки швидким, але і простим. Ідея трансформації публічної інформації до рівня інформаційного продукту полягає в такому: сегментування аудиторії, якій адресується публічна інформація; завершеність та логічність публічної інформації; зрозумілість, обґрунтованість, наявність висновків.

Відбулися системні зрушення та цифрові трансформації в регіональній системі освіти. Уряд ухвалив законодавчі нормативні акти, де цифрові інструменти і e-learning прописані як фундаментальні для розвитку досліджуваної сфери.

Також МОН розробило Концепцію розвитку дистанційної освіти [54].

Ліцензовані організації регіональної системи освіти зобов'язані забезпечувати на своїх веб-сайтах (у разі їх відсутності – на веб-сайтах своїх засновників) відкритий доступ до інформації та документів [55]. Отже, продемонструємо як організації регіональної системи освіти формують відкриті та загальнодоступні ресурси з інформацією про свою діяльність та оприлюднюють її (табл. 3.2).

Університети мають ліцензію (див. табл. 3.1) на здійснення освітньої діяльності і виставляють на своїх офіційних сайтах умовно поділену на три класифікаційні групи інформацію: 1 – діяльність організації регіональної системи освіти; 2 – інформація дотична до протидії цікуванню (булінгу); 3 – отримання та витрачання фінансових ресурсів.

Друга класифікаційна група має за мету правонаступництво учасників процесу освіти та знайомство стейкхолдерів (внутрішніх і зовнішніх) з алгоритмом дій в разі цькування.

**Інвентаризація офіційних сайтів окремих закладів вищої освіти
Полтавщини станом на 01.11.2024 р.**

Інформаційний продукт	ПДАУ	ПДМУ	КрНУ ім. Михайла Остроградського
Статут	+	+	+
Ліцензії	+	+	+
Сертифікати про акредитацію освітніх програм, сертифікат про інституційну акредитацію закладу вищої освіти	+	+	+
Структура та органи управління	+	+	+
Кадровий склад	+	+	+
Освітні програми та освітні компоненти	+	+	+
Ліцензований обсяг та фактична кількість споживачів освітніх послуг	+	+	+
Мова/мови освітнього процесу	+	+	+
Наявність вакантних посад, порядок і умови проведення конкурсу на їх заміщення	+	+	+
Матеріально-технічне забезпечення	+	+	+
Напрями наукової та/або мистецької діяльності	+	+	+
Наявність інфраструктури для проживання споживачів освітніх послуг	+	+	+
Підсумки моніторингу якості освіти	+	+	+
Річний звіт про діяльність	+	+	+
Правила прийому	+	+	+
Умови доступності організації регіональної системи освіти для навчання осіб з інвалідністю	+	+	+
Розмір плати за освітні послуги	+	+	+
Додаткові освітні та інші послуги	+	+	+
Правила поведінки	+	+	+
Положення про запобігання і протидію насильству та жорсткому поводженню	+	+	+

Джерело: проаналізовано автором за даними [56, 57, 58]

Так, 23 вересня 2021 р. омбудсмен ПДАУ, Олександр Помаз, для здобувачів першого курсу спеціальностей Агроінженерія, Агрономія, Ветеринарна медицина, Галузеве машинобудування, Електроенергетика, електротехніка та електромеханіка [59] провів тематичну зустріч на тему: «Зупинимо булінг разом!», ознайомивши студентів з нормативними документами щодо протидії булінгу та вирішення конфліктних ситуацій.

Деякі структурні підрозділи університетів через особливості розташування закладів, безпекову ситуацію, технічні та фінансові

можливості для утворення і підтримки процесів ведення сайтів не мають власних сайтів. За умови відсутності власних сайтів цей обов'язок на себе бере засновник і вся необхідна інформація, прописана у законі [55], розміщується на ресурсі засновника.

Дослідимо як корелюється транспарентність з результатами навчання учнів закладів середньої освіти Полтавщини (табл. 3.3).

Таблиця 3.3

Аналіз транспарентної інформації на офіційних сайтах окремих закладів середньої освіти Полтавщини станом на 01 листопада 2024 року

Місце в рейтингу НМТ 2024	Назва закладу освіти	Бал рейтингу НМТ 2024	Назва вкладки	Повнота інформаційного висвітлення*
1	Полтавський МБЛ №1 ім. І. П. Котляревського	158,302	«Прозорість та інформаційна відкритість»	++
2	Науковий ліцей «Політ»	158,373	вкладка відсутня	+
3	Науковий ліцей №3 Полтавської міської ради	155,894	«Публічна інформація», «Антибулінговий блок»	++
4	Ліцей №33 Полтавської міської ради	154,935	«Фінансовий звіт», «Кадровий склад», «Запобігання булінгу»	+
5	Степненський ліцей Коломацької сільської ради Полтавського району	155,526	«Публічна інформація»	+++

Джерело: розробка автора

*оціночний критерій – повнота відображення інформації за списком прозорості та відкритої інформації згідно Закону «Про освіту»:

+ - інформація представлена менше, ніж на 50,0 % від заявленої законом (низький рівень);

++ - 51,0 - 75,0 % представленості (достатній рівень);

+++ - 76,0 - 100,0 % висвітлення даних (високий рівень).

Інформаційна прозорість і відкритість організацій регіональної системи

освіти потрібна щоб уникнути порушень законодавства про освіту і є основоположною складовою діяльності освітньої організації.

Таблиця 3.4

«Прозорі університети» - шлях доброчесності

Переваги для всіх	Зміст концепції	Переваги для студентів	Напрями залученості студентської спільноти	Виклики
довіра	публікація інформації	інформованість	студентське самоврядування	необхідність змінювати консервативні практики
якість освіти	залучення громадськості	участь в університетському житті	відслідковування випадків корупційної недоброчесності	опір змінам
боротьба з корупцією	проведення аудиту	гарантія якості освіти	вимагати від керівництва закладу освіти сформувати прозоре освітнє середовище	
демократичні цінності	протидія академічної недоброчесності забезпечення рівних можливостей			

Джерело: розробка автора

У щорічній доповіді освітнього омбудсмена [60] йшлося про те, що оприлюднення відкритих даних про організації регіональної системи освіти та вчасно здійснена комунікаційна взаємодія створюють довірчі відносини між стейкхолдерами освітнього процесу, місцевими органами влади, органами управління освітою на регіональному рівні, допомагають захищати права здобувачів освіти, покращувати організаційну основу надання освітніх послуг, попереджати потенційні та розв'язувати вже наявні конфлікти.

Пілотні проєкти «Прозорі школи» та «Прозорі університети» зініційовані НАЗК. Частина глобального тренду транспарентності освіти. Спрямовані на організації регіональної системи освіти для облаштування прозорого і відкритого середовища. Стейкхолдери у зручному для себе форматі отримують інформацію про організацію регіональної системи освіти.

Залучено 500 шкіл з 14 областей, 10 закладів вищої освіти. Утворено за сприяння НАЗК 15 Хабів доброчесності (табл. 3.4). У 2023 р. Офіс доброчесності НАЗК в межах пілотного проекту обрав ПДАУ для супроводу викладання навчальної дисципліни «Антикорупція та доброчесність».

Та попри благородну мету формування прозорості регіональної системи освіти стикається з перепонами (табл. 3.5).

Таблиця 3.5

Класифікація бар'єрів на шляху формування прозорості регіональної системи освіти

Група	Вид	Зміст
Технічні	обмежене фінансування	брак коштів на обладнання, програмне забезпеченні, підготовку кадрів
	цифрова нерівність міських і сільських закладів освіти	відсутність рівного доступу до інтернету та сучасних інформаційних технологій
	відсутність в освіті єдиної інформаційної системи	складнощі обробки даних
Соціальні	цифрова куцість	неякісне використання цифрових інструментів
	культурні особливості	опір інноваціям
	низький мотиваційний рівень	недостатня мотивація викладачів до впровадження нового
Юридичні	недосконале законодавство	обмежене врахування особливостей цифрової прозорості освіти
	неузгоджений нормативно-практичний інструментарій захисту персональних даних	недотримання вимог законодавства при обробці персональних даних освітніх стейкхолдерів
Організаційні	бюрократичні перешкоди	складні процедури
	опір змінам	частина персоналу має страх втрати контролю над освітнім процесом
	відсутність чіткої стратегії	стратегія відсутня

Джерело: розробка автора

Електронна освітня навчальна система E-learning допоможе передати та отримати знання через інтернет та цифрові технології, автоматизує освітній процес, дозволяє створювати, переглядати, обмінюватися навчальними матеріалами в електронній формі.

Переваги E-learning:

зручний доступ до освітніх матеріалів – здобувач може опрацювати навчальні матеріали вдома (лекції, презентації, відеоролики);

гнучкість побудови навчального процесу – альтернатива очному навчанню, є можливість проводити заняття дистанційно, викладати записи лекцій і практичних занять;

широке охоплення – навчання великої кількості здобувачів одночасно; можливість практикувати знання та навички – використання симуляторів, додатків, тестів.

Недоліки:

- нестача особистого контакту викладач-студент;
- широкі технічні вимоги (до інтернет-з'єднання, техніки для зйомок, смартфонів, планшетів, комп'ютерів) та навички (як використовувати гаджети і саму навчальну електронну ситему).

У результаті формування якісного інформаційного продукту зацікавленість у транспарентній навчальній інформації організацій регіональної системи освіти буде зростати, а її інформативність матиме ширше коло споживачів освітніх послуг.

За таким підходом, оцінка механізму реалізації принципу транспарентності формується уявленням про так звану інформаційну обізнаність.

3.2. Удосконалення підходу до фінансування регіональної системи освіти на засадах транспарентності

Формування транспарентної регіональної системи освіти є першочерговим завданням регіонального управління. Через регіональну систему освіти регіональні органи влади створюють передумови для реалізації конституційних прав споживачів освітніх послуг. Реформування системи освіти вимагає переформатування механізмів регіонального управління. Потребує наукової дискусії питання фінансового забезпечення напрямків освітніх реформ, що актуалізує пошук шляхів удосконалення

системи фінансового забезпечення.

У вітчизняній сфері освіти породжено сукупність негативних тенденцій, яка є наслідком системної кризи у сфері закритої освіти. Освітня галузь переважно залежна від державного бюджетного фінансування, на противагу від інших галузей (переробної, аграрної, видобувної, обробної). Розвиток та залучення зовнішніх (приватних, інвестиційних, міжнародних грантових) джерел фінансування гальмується низьким рівнем зацікавленості приватного бізнесу та дещо скептичним ставленням з боку регіональних органів влади до розвитку приватного бізнес-середовища у сфері освіти. Тому нестача публічних бюджетних фінансових ресурсів призвела до зменшення обсягів якісних безоплатних освітніх послуг.

Інформаційними джерелами даних про доходи і витрати організацій регіональної системи освіти є оприлюднена інформація (коли заклад отримує публічні кошти):

кошториси і фінансові звіти про надходження і використання фінансових ресурсів з усіх джерел;

номенклатурні переліки і вартості товарів, робіт і послуг, одержавних в якості благодійної допомоги;

суми фінансових вливань, отриманих з інших, не заборонених законом, джерел;

Організації регіональної системи освіти вільні оприлюднити й іншу фінансову інформацію на свій розсуд.

А ось місцеві ради зобов'язані надати доступ до офіційної звітності про всі одержані та використані фінансові ресурси, вартість і переліки товарів, робіт, послуг, спрямованих на задоволення потреб кожного заснованого ними закладу освіти, інших фінансових видатків у сфері освіти.

Починаючи з 2018 р. розрахунок видатків на середню освіту велися з оцінюванням фінансових потреб на надання освітніх послуг. За основу формульного розрахунку було обрано оптимальну кількість дітей для здобуття освіти належної якості – 25 осіб. Також враховано, виходячи з

нормативного навантаження, необхідну кількість вчителів. Їх оплати праці була розрахована за категоріями та типами класів. На розмір коригуючих коефіцієнтів вплинули щільність проживання населення, вид місцевості (міська, сільська). Та, на нашу думку, з огляду реформи утворення опорних шкіл, для старших класів коригуючі коефіцієнти варто розраховувати виходячи з максимальної наповнюваності класів, а для молодших класів враховуючи середньостатистичну наповнюваність класів у сільській місцевості регіону. Крім вище наведених факторів впливу на витрати на утримання одного учня, важливіше врахувати для формування початкових класів не густоту (щільність населення), а кількість сільських населених пунктів, де мешкає достатня кількість дітей. Також більш методологічно вірним підходом є підхід до розрахунку витрат по середньостатистичній громаді. Проте «місія невиконувана», бо процес реформування адміністративно-територіального устрою не завершено і в умовах воєнного стану це зробити архіважно. Є зауваження: коли розраховується вартість освітньої послуги у певному класі потрібно враховувати наявні поділи учнів на групи, наприклад, з іноземної (англійської, німецької, французької) мови (табл. 3.6).

Таблиця 3.6

**Показники фінансування міських опорних шкіл I-III ступенів у
Пирятинській міській ТГ Полтавщини**

Найменування закладу	Кількість учнів	Фактична наповнюваність класів, учнів на клас	Кількість учнів на 1 вчителя	Витрати на заклад (загальний фонд), млн грн 2019 р.	Видатки на функціонування закладу (загальний фонд), млн грн 2020 р. план	Видатки на 1 учня, 2019 р., тис. грн	Видатки на 1 клас, тис. грн 2019 р. (факт)
Пирятинська ЗОШ № 4	572	26,0	11,0	13,1	13,4	22,9	595,1
Пирятинська ЗОШ № 6	491	18,9	8,9	13,2	14,0	26,8	506,4
Пирятинський ліцей	973	21,6	10,8	21,8	24,0	22,4	484,7

Джерело: [61]

Відсутність фінансової транспарентності зробила організації регіональної системи освіти залежними від розпорядників державних і регіональних фінансових ресурсів. Переважно очільники організацій регіональної системи освіти, незважаючи відповідні повноваження щодо якісного матеріального і фінансового забезпечення освітніх організацій, не мають права впливати на розподіл статей витрат. Централізований розподіл бюджетних видатків на державну освіту може спровокувати їх неефективне використання.

З'явилися додаткові проблеми: недостатнє матеріально-технічне забезпечення організацій регіональної системи освіти; малопрозорі внески благодійної допомоги, відсутність в деяких очільників компетентностей щодо фінансового менеджменту, як і здатності відповідати за фінансову автономію організації регіональної системи освіти (табл. 3.7).

Таблиця 3.7

Фінансування організацій регіональної системи освіти

Джерело фінансування	Напрями витрат	Законодавча підстава
Місцевий бюджет громади	дошкільна освіта загальна середня освіта навчальні заклади для громадян, які потребують соціальної допомоги та реабілітації інші державні освітні програми вища освіта позашкільна освіта	п. 2, ч. 1 ст. 89 Бюджетного кодексу України [62]
Державний бюджет (трансферти місцевим бюджетам)	оплата праці з нарахуваннями педагогічних працівників	ст. 103 Бюджетного кодексу України [62]

Джерело: розробка автора

Напрями та цільове призначення освітніх субвенцій передбачені порядками та умовами надання їх місцевим бюджетам, що затверджуються актами КМУ.

У 2022-2024 рр. з державного бюджету передбачені освітні трансферти місцевим бюджетам (табл. 3.8).

**Видова характеристика освітніх субвенцій з державного бюджету
місцевим бюджетам, тис. грн**

Види	Загальний фонд		
	всього	видатки	
		споживання	розвитку
2022 р.			
Освітня субвенція	108043838,1	-	-
Субвенція на створення навчально-практичних центрів сучасної професійної (професійно-технічної) освіти	250000,0	-	250000,0
Субвенція на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами	1571334,9	550000,0	1021334,9
Субвенція на забезпечення якісної, сучасної та доступної загальної середньої освіти «Нова українська школа»	1000000,0	-	1000000,0
Субвенція на реалізацію програми «Спроможна школа для кращих результатів»	1500000,0	-	1500000,0
Субвенція на забезпечення пожежної безпеки в закладах загальної середньої освіти	504458,3	376043,5	128414,8
2023 р.			
Освітня субвенція	87515508,9	87515508,9	-
Субвенція на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами	304595,3	304595,3	-
Субвенція на облаштування безпечних умов у закладах загальної середньої освіти	1500000,0	-	1500000,0
Субвенція на придбання шкільних автобусів	1000000,0	-	1000000,0
2024 р.			
Освітня субвенція	103162315,0	103162315,0	-
Субвенція на створення навчально-практичних центрів сучасної професійної (професійно-технічної) освіти	500000,0	-	500000,0
Субвенція на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами	304595,3	304595,3	-
Субвенція на забезпечення якісної, сучасної та доступної загальної середньої освіти «Нова українська школа»	1500000,0	100000,0	1400000,0
Субвенція на облаштування безпечних умов у закладах, що надають загальну середню освіту	2500000,0	-	2500000,0
Субвенція на придбання шкільних автобусів	100000,0	-	100000,0
Субвенція на придбання обладнання, створення та модернізацію (проведення реконструкції та капітального ремонту) їдалень (харчоблоків) закладів загальної середньої освіти	1500000,0	-	1500000,0
Субвенція на забезпечення харчуванням учнів початкових класів закладів загальної середньої освіти	2000000,0	2000000,0	-
Відхилення, 2024 ві 2022, (+; -)	-4881523,0	x	x

Джерело: розраховано автором за даними [63 - 65]

Розбудова прозорої регіональної системи освіти на Полтавщині:
зростання показників результатів навчання здобувачів у довгостроковій перспективі за рахунок вищої якості освітніх послуг;

до результатів щорічної діяльності очільники закладів освіти ставитимуться більш відповідально згідно стратегії розвитку закладу;

розширення можливостей залучення грантових, спонсорських, благодійних фінансових ресурсів, альтернативне, більш фінансово спроможне управління матеріальною базою, в тому числі земельними ресурсами, закладів освіти, тобто – відбудеться злет ефективності планування та використання фінансових ресурсів;

прозора і відкрита композиція надходження і витрачання фінансових коштів для всіх зацікавлених стейкхолдерів (адміністрації закладів освіти, ОМС, їх виконавчих підрозділів, і для громадян як платників податків і зборів, зокрема 60,0 ПДФО);

поява дорадницько-консультативного органу – піклувальної ради (у закладах середньої освіти) та ради інвесторів або ради роботодавців (у закладах вищої освіти) – має декілька плюсів: 1 – посилення громадського контролю за апаратом управління закладу освіти; 2 – розбудова системи залучення додаткових інвестицій; 3 – доєднання стейкхолдерів до управління фінансовими потоками освітнього закладу.

На заміну жорсткому адміністративному контролю приходять більш м'який варіант громадського. Ризики пом'якшення зовнішнього нагляду і контролю:

фахівці відділів/центрів забезпечення якості освітніх послуг у внутрішньому середовищі організації регіональної системи освіти спочатку самі повинні набути необхідної аудиторської компетентності, а вже потім – удосконалювати управління закладом освіти;

у закладах середньої та дошкільної освіти зростає ризик витратоємності облікових функцій через ліквідацію централізованої системи облікових служб;

через скорочення нормативно-інструкційних матеріалів і більшу свободу фінансового вибору для очільників закладів освіти можна передбачити спад ефективності фінансових витрат;

ризик низької фінансової дисципліни;

Виникає питання: «Чи можна усунути ці ризики?». Відповідь: «Так.»

Умова: комплексний професійний підхід до розбудови транспарентної регіональної системи освіти.

Технологія формування закладу середньої освіти на засадах фінансової транспарентності з елементами «прозора школа»:

крок 1 – прийняття відповідного рішення;

крок 2 – затвердження змін та внесення доповнень до статутів;

крок 3 – реєстрація в Єдиному реєстрі розпорядників та отримувачів бюджетних коштів;

крок 4 – відкриття рахунку у Казначействі;

крок 5 – підключення до складу «підопічних» головного розпорядника бюджетних коштів;

крок 6 – затвердження кошторису;

крок 7 – затвердження переліку та вартості додаткових платних освітніх послуг.

Одним із варіантів поширення принципу транспарентності закладів середньої освіти Полтавщини – за умови безперебійного інтернет-з'єднання і створення індивідуальних офіційних сайтів, аналіз яких ми продемонстрували у підрозділі 3.1 дослідження, - оперативне розміщення публічної інформації про роботу закладу. Для зручності користування та якіснішого громадського контролю доцільно уніфікувати форму фінансового звіту закладів середньої освіти.

Основне завдання закладу середньої освіти – надання якісних освітніх послуг. Тому повноваження поза основним завданням потрібно передати до посадовців місцевих служб: органи медичного обслуговування та центри сімейної медицини забирають функціонал медичного супроводу та

профілактики здоров'я дітей; військовим комісаріатам делегувати військово-патріотичну підготовку учнів; методичним центрам доручити надання методичної допомоги вчителям.

Рекомендуємо реорганізувати територіальні управління освіти в сервісні центри виконавчої влади. Освітні сервісні центри матимуть функціонал дорадчого для організацій регіональної системи освіти органу.

На місцевому рівні посилити транспарентність системи освіти допоможуть:

тотальне введення до організаційної структури територіальних громад та їх виконавчих органів підрозділу «Відділ освіти». Їх повноваження: контроль розподілу коштів місцевого бюджету, функція управління кадрами (призначення, звільнення, підбір та відбір кадрів), модернізації освітньої мережі шляхом прийняття колегіальних рішень реорганізації, ліквідації, створення нових закладів середньої освіти;

у складі всіх зацікавлених внутрішніх і зовнішніх стейкхолдерів сформувати піклувальні ради, інвестиційні ради, ради роботодавців (див. закон «Про освіту»);

передача із повноважень управлінь освіти держадміністрацій (районних і обласних) до повноважень відділів освіти громад;

уточнити функції департаментів/управлінь освіти і науки обласних/районних військових адміністрацій за консультативного супроводу окреслення нового кола повноважень фахівцями Міністерства освіти і науки України як суб'єкта захисту освітніх інтересів на державному рівні.

Вже реалізовані етапи реформи фінансування регіональної системи освіти значно переформатували фінансовий механізм регіонального управління системою надання освітніх послуг. Та проблеми залишаються, частина з них народилася в умовах реформування, що спровоковано початковим ігноруванням наявних проблем транспарентності при розробці концепції реформування регіональної системи освіти.

Висновки до розділу 3

Проаналізовано специфіку реалізації принципу прозорості регіональної системи освіти в частині використання новітніх засобів інформаційного управління: подання до департаментів/управлінь освіти електронних звернень та публічних електронних запитів; публікація відкритих даних; підвищення доступності інформаційних продуктів.

Ініціативи «Прозорі школи» та «Прозорі університети» дозволяють рухати освітні реформи. Перед ними важке завдання сприяти: запобіганню корупції в закладах освіти, підвищенню адаптивності результатів навчання здобувачів, їх м'яких навичок у довгостроковій перспективі заради прозорої системи освіти.

Отже, в результаті наукового дослідження нами було визначено основні засади фінансової автономії закладів освіти на регіональному рівні. Запропоновано сукупність напрямів побудови прозорої регіональної системи освіти. Впровадження рекомендованих реформістських заходів дозволить підвищити результативність регіонального управління закладами освіти та уникнути ризиків як невід'ємних супутників трансформації.

ВИСНОВКИ

Обґрунтовано, що досягнення принципу прозорості в якості інформаційного інтерфейсу освітніх послуг організацій регіональної системи освіти з високою ймовірністю вирішить питання прозорого фінансового господарювання, відкритості діяльності закладів освіти, не залишить місця для корупційних протиправних дій та сприятиме досягненню стратегічних завдань.

Транспарентність можлива за виконання вимог кожного її елемента: системності, інформаційної прозорості, візуалізованості, доступності, гласності, лаконічності, інтерактивності. Стильним прикладом візуалізації мережі освіти є мапування у вигляді інфографіки (додаток Б) з уточненням аббревіатури закладів освіти. Також вартує уваги регламентація прозорості закладів освіти (додаток В). Подібний досвід департаменту освіти м. Києва, на нашу думку, доцільно імплементувати у сузір'я заходів побудови прозорої регіональної системи освіти на Полтавщині.

Поінформувати широку громадськість, що при поданні електронних звернень (пропозицій, скарг, заяв) до Департаменту освіти і науки Полтавської ОВА наслення громади може скориставшись електронною формою повідомлення, синхронізованою між офіційною сторінкою департаменту і відкритим порталом ОВА.

Впровадження принципу прозорості регіональної системи освіти потребує спрощення, систематизації інформації після технічної візуальної обробки і перетворення на презентацію, наприклад, звітування очільника закладу освіти, стають керованими.

Транспарентність для українських реалій має відрізнятися від прозорості для європейських реалій. Бо там нестача доступної інформації компенсується антикорупційною культурою суспільства, і держава ефективно функціонує, а Україні, для кардинальної трансформації культури корумпованості самих громадян і бюрократизму держави,

необхідний режим суперпрозорості.

Тільки зробивши прозорими всі сторони функціонування регіональної системи освіти зможемо протистояти і переважити ілюзію адекватних стратегій модернізації освіти, корупцію і бюрократизм. Прозорість стане альтернативою протиправним, антидержавним діям.

Отже, щоб забезпечити впровадження принципу прозорості до регіональної системи освіти доцільно:

долучити, де відсутні, розвинути, де працюють, до організаційної структури територіальних громад та їх виконавчих органів підрозділ «Відділ освіти»;

уточнити функції департаментів/управлінь освіти і науки обласних/районних військових адміністрацій за консультативного супроводу окреслення нового кола повноважень фахівцями Міністерства освіти і науки України як суб'єкта захисту освітніх інтересів на державному рівні

професійно розвивати правові і організаційні форми реалізації принципу прозорості регіональної системи освіти.

На офіційному сайті кожного закладу освіти варто, дотримуючись законодавства, розмістити: алгоритмізований порядок подання та розгляду заяв про випадки цькування в організаціях регіональної системи освіти за умови дотримання конфіденційності; плани заходів (щорічні або на навчальний рік) із запобігання та протидію цькуванню (булінгу) в організаціях регіональної системи освіти; унормований алгоритм реагування на доведені інциденти цькування (булінгу) в організації регіональної системи освіти та відповідальність стейкхолдерів, дотичних до цькування.

Зробити прозорість буденним явищем системи освіти: віднайти додаткові джерела фінансування розвитку цифрової інфраструктури та підвищення цифрової обізнаності, заохочення науково-педагогічних, педагогічних працівників, викладачів, учителів до творчого впровадження новітніх інформаційних технологій.